

POSTANOWIENIE

Dnia 17 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Wiak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Dobrowolski

SSN Maria Szczepaniec

w sprawie ze skargi P. J.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Rzeszowie w sprawie o sygn.
III AUa 734/22,

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 17 kwietnia 2024 r.,

**1. stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w
Rzeszowie w sprawie o sygn. akt III AUa 734/22 nastąpiła
przewlekłość postępowania;**

**2. przyznaje skarżącemu P. J. od Skarbu Państwa – Sądu
Apelacyjnego w Rzeszowie sumę pieniężną w wysokości 3.000
(trzy tysiące) złotych;**

**3. nakazuje zwrócić ze Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego
w Rzeszowie na rzecz P. J. kwotę 200 (dwieście) złotych
uiszczoną tytułem opłaty od skargi;**

4. oddala skargę w pozostałym zakresie.

Marek Dobrowolski Krzysztof Wiak Maria Szczepaniec

UZASADNIENIE

Pismem z 31 stycznia 2024 r. P. J. (dalej: „skarżący”) złożył skargę na przewlekłość postępowania toczącego się przed Sądem Apelacyjnym w Rzeszowie pod sygn. akt III AUa 734/22. Skarżący wniósł o:

1. stwierdzenie, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Rzeszowie w sprawie o sygn. akt III AUa 734/22 nastąpiła przewlekłość postępowania;
2. przyznanie skarżącemu od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie sumy pieniężnej w wysokości 3000 zł (trzy tysiące złotych);
3. zalecenie Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie rozpoznania sprawy w terminie dwóch miesięcy od dnia rozpoznania skargi;
4. zasądzenie od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie na rzecz skarżącego kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skarżący wskazał, że decyzją z 1 lutego 2022 r. nr [...] Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie odmówił mu prawa do odsetek z tytułu opóźnienia w realizacji wypłaty należności ustalonej decyzją z 24 marca 2021 r. za okres od 1 marca 2019 r. do 30 września 2019 r. Wskutek wniesienia odwołania od tej decyzji, wyrokiem z 14 lipca 2022 r. Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu (III U 156/22) zmienił ją w ten sposób, że zobowiązał Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie do wypłaty odsetek za opóźnienie w wypłacie renty rodzinnej na rzecz skarżącego za okres od 16 kwietnia 2019 r. do daty wypłaty świadczenia, a także zasądził od organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie na rzecz skarżącego kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł apelację od powyższego wyroku. Akta sprawy zostały przekazane do Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie 24 sierpnia 2022 r. Skarżący wskazał, że od czasu złożenia przez niego odpowiedzi na apelację minęło 15 miesięcy, natomiast od daty wpływu akt do sądu odwoławczego – ponad 17 miesięcy. Od listopada 2022 r. nie został wyznaczony termin rozprawy apelacyjnej lub posiedzenia niejawnego. Nie zostały również podjęte jakiejkolwiek czynności, które byłyby ukierunkowane na przygotowanie sprawy do merytorycznego rozpoznania.

W dalszej części uzasadnienia skarżący dodał, że brak rozstrzygnięcia niniejszej sprawy rzutuje na jego sytuację finansową, gdyż prowadzi do dalszego opóźnienia wypłaty należnych mu środków, których został pozbawiony niezgodnie z prawem. Długotrwałe rozpoznanie sprawy przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie utrwala, jego zdaniem, taki stan rzeczy i uniemożliwia mu uzyskanie należytej ochrony jego praw. Skarżący podniósł, że w związku z działaniem organu ubezpieczeniowego, a aktualnie także Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie, od kilku lat pozostaje on w stanie ciągłej niepewności co do wyniku sprawy.

Odnosząc się do wysokości zawnioskowanej sumy pieniężnej w kwocie 3000 zł skarżący wskazał, że w niniejszej sprawie postępowanie zainicjowane jego odwołaniem z 25 lutego 2022 r. trwa już w sumie 2 lata. Pomimo szybkiego rozpoznania sprawy przez Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu, na dalszym etapie postępowania wystąpiła przewlekłość, która od wielu miesięcy uniemożliwia zakończenie sprawy. Kwota zasądzana na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1725, dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość postępowania”) musi obejmować 500 zł za każdy zakończony rok postępowania niezależnie, czy w określonej fazie miała miejsce przewlekłość, czy też nie, przy czym musi być równa co najmniej 2000 zł. Datą końcową ustalenia ilości lat, za które przysługuje roszczenie z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania jest data orzekania w przedmiocie przewlekłości postępowania, chyba że postępowanie to zakończyło się wcześniej.

Odpowiedź na powyższą skargę złożył Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie. W piśmie z 14 marca 2024 r. wniósł o oddalenie skargi. W uzasadnieniu pisma wskazano, że nie doszło do naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Czynności podejmowane w niniejszej sprawie miały bowiem charakter celowy, a opóźnienie wiążące się z terminem rozpoznania sprawy miało charakter obiektywny i wynikało z okoliczności niezależnych od sądu. Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie wskazał, że sprawa, której dotyczy postępowanie, wpłynęła do sądu odwoławczego

24 sierpnia 2022 r. Dnia 19 września 2022 r. wezwano pełnomocnika organu rentowego do uzupełniania braków apelacji. Następnie 17 października 2022 r. przesłano odpis apelacji pełnomocnikowi skarżącego wraz z zawiadomieniem o osobie sędziego referenta. Dnia 2 listopada 2022 r. wpłynęła odpowiedź na apelację. Wskazano też, że z uwagi na zły stan zdrowia dotychczasowego sędziego sprawozdawcy 4 stycznia 2024 r. doszło do wydania zarządzenia o zmianie sędziego referenta. Dnia 2 lutego 2024 r. wydano wyrok w niniejszej sprawie.

W dalszej części uzasadnienia podniesiono również, że ocena czy doszło do przewlekłości postępowania nie może ograniczać się do upływu czasu i subiektywnych odczuć skarżącego, lecz stanowi ona wypadkową czynników obiektywnych oraz czasu niezbędnego do podejmowania działań zgodnych z obowiązującymi przepisami, przewidującymi zachowanie określonych procedur. Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie zaznaczył, że w III Wydziale Pracy i Ubezpieczeń Społecznych tego sądu występuje w dalszym ciągu trudna sytuacja kadrowa. Ponadto, w sprawie doszło do zmiany sędziego referenta, co było wynikiem pogorszenia stanu zdrowia poprzedniego sprawozdawcy i poprzedzających tę okoliczność zwolnień lekarskich.

Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie dodał, że ustawa o skardze na przewlekłość postępowania nie określa jaki okres oczekiwania na rozprawę apelacyjną należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę, jednak w judykaturze przyjmuje się, że o przewlekłości postępowania można mówić w przypadku bezczynności sądu II instancji polegającej na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, która trwa co najmniej 12 miesięcy. W każdym przypadku ocena zmaterializowania się przewlekłości postępowania apelacyjnego musi być jednak dokonana w odniesieniu do całokształtu okoliczności faktycznych i prawnych danej sprawy. W niniejszej sprawie niezwłoczne rozstrzygnięcie sprawy skarżącego nie było możliwe ze względów kadrowych. Należy uznać, że rzeczywista możliwość rozpoznania spraw w Sądzie Apelacyjnym - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie zależy od ogólnej liczby bieżących spraw oraz stanu kadry orzeczniczej.

Wskazano też, że sprawa została rozpoznana zgodnie z kolejnością wpływu. Okres ten uległ pewnemu wydłużeniu z powodu bardzo dużego obciążenia sędziego referenta oraz długotrwałej nieobecności wcześniejszego sprawozdawcy – wynikającej z przebywania przez niego na zwolnieniach chorobowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest zasadna i zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania, strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (przewlekłość postępowania).

Ustawa nie określa terminu, po upływie którego następuje przewlekłość postępowania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że stan taki będzie miał zasadniczo miejsce w przypadku beczynności sądu drugiej instancji w zakresie wyznaczenia terminu rozprawy apelacyjnej, przekraczającej 12 miesięcy (tak np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 stycznia 2019 r., I NSP 4/18; z 10 czerwca 2020 r., I NSP 67/20; z 21 lutego 2018 r., III SPP 3/18). W niniejszej sprawie apelacja strony pozwanej wraz z aktami wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie 24 sierpnia 2022 r. Do czasu wpływu skargi na przewlekłość postępowania, tj. do 1 lutego 2024 r., Sąd Apelacyjny w Rzeszowie nie rozpoznał sprawy. Na ocenę zasadności skargi nie ma przy tym wpływu okoliczność, że 2 lutego 2024 r. w sprawie, której dotyczy skarga, zapadł wyrok. Skarga została bowiem wniesiona w toku postępowania, co oznacza, że powinna zostać rozpoznana merytorycznie także po zakończeniu postępowania przed tym sądem (uchwała Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2008 r., III SPZP 1/07). Sąd badający przewlekłość wskazanego postępowania jest zobligowany do zbadania, na podstawie całokształtu okoliczności danego postępowania

(w tym czynności podjętych przez sąd, jak i zachowania stron postępowania), czy faktycznie doszło do jego przewlekłości, a w razie jej stwierdzenia – jaka powinna być wysokość przyznanej sumy pieniężnej. W niniejszym postępowaniu okres oczekiwania na rozpoznanie apelacji przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wynosił ponad 17 miesięcy. W okresie pomiędzy listopadem 2022 r. a styczniem 2024 r. nie miały miejsca żadne czynności, które uzasadniałyby tak długi okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy. Już sama długość okresu bezczynności sądu przemawia więc za tym, że w sprawie prowadzonej przed Sądem Apelacyjnym w Rzeszowie pod sygn. akt III AUa 734/22 nastąpiła przewlekłość postępowania.

Odnosząc się do argumentacji podniesionej w odpowiedzi na skargę, Sąd Najwyższy wskazuje, że choroba sędziego sprawozdawcy rzeczywiście stanowiła okoliczność, na którą Sąd Apelacyjny w Rzeszowie faktycznie nie miał wpływu, co jednak nie zmienia oceny, że trudności kadrowe (a do takich zaliczyć należy również nieobecność sędziego z uwagi na jego chorobę) nie mogą mieć zasadniczo wpływu na rozpoznawanie spraw w rozsądnym terminie (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z: 17 lutego 2012 r., III SPP 2/12; 6 maja 2020 r., I NSP 34/20; 25 maja 2023 r., I NSP 12/23) i nie zwalniają państwa z odpowiedzialności z tytułu przewlekłości postępowania. Jak słusznie przyjął Sąd Najwyższy w postanowieniu z 6 września 2023 r. (I NSP 119/23), „Obciążenie pracą, liczba spraw oraz stan kadry orzeczniczej co najwyżej prowadzić mogą do stwierdzenia, że przewlekłość postępowania w konkretnej sprawie nie jest wynikiem zaniedbań, czy też uchybień ze strony sądu. Jednakże to na Państwie spoczywa obowiązek zorganizowania warunków należytego sprawowania władzy jurysdykcyjnej”. Nie należy też zapominać, że sam termin rozprawy apelacyjnej został wyznaczony przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie dopiero po upływie ponad 17 miesięcy od momentu wpływu apelacji do sądu odwoławczego. Choroba wcześniejszego sędziego sprawozdawcy nie może zatem ekskulpować tak długiego czasu oczekiwania na jej wyznaczenie. Dla oceny zasadności skargi na przewlekłość postępowania sądowego istotne znaczenie ma bowiem nie tylko czas trwania postępowania, ale przede wszystkim terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu

wydania rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2023 r., I NSP 113/23).

Okoliczność, że Prezes Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie obiektywnie nie dysponuje instrumentami umożliwiającymi mu zapewnienie odpowiednich warunków dla sprawnego działania wydziałów, przekłada się na brak zawinienia po jego stronie z tytułu zaistniałej przewlekłości postępowania. W niniejszej sprawie nie stwierdzono również przesłanek świadczących o odpowiedzialności sędziów sprawozdawców z powyższego tytułu. Wskazane przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie obciążenia orzecznicze oraz braki kadrowe mają charakter obiektywny, przekładający się na ocenę organizacji sądownictwa jako takiej. Jednakże, jak wskazano powyżej, sam duży napływ spraw oraz ograniczona ilość sędziów mogących je rozpoznać, nie mogą usprawiedliwiać przewlekłości postępowania i tym samym wpływać negatywnie na sytuację strony, której przysługuje prawo do rozpoznania jej sprawy w rozsądnym terminie (np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 19 kwietnia 2023 r., I NSP 47/23 i z 29 sierpnia 2023 r., I NSP 139/23).

Uwzględniając skargę na przewlekłość postępowania apelacyjnego, stosownie do treści art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania, Sąd Najwyższy miał obowiązek rozstrzygnąć wniosek o zasądzenie od Skarbu Państwa odpowiedniej sumy pieniężnej. Przyznanie jej stanowi sankcję dla państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości oraz rekompensatę dla skarżących za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05). Wysokość przyznanej sumy pieniężnej powinna być proporcjonalna do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz dotkliwości dla skarżącego. Odpowiednia suma pieniężna pełni rolę swoistego zadośćuczynienia za stres i frustrację, spowodowane przewlekłością postępowania sądowego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 kwietnia 2019 r., I NSP 9/19; z 24 lutego 2016 r., III SPP 53/15).

Skarżący wnioskował o przyznanie mu sumy pieniężnej w kwocie 3000 zł. Sąd Najwyższy wziął pod uwagę charakter sprawy oraz wielkość zwłoki w podejmowaniu czynności przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, jak również to,

że zasądzenie sumy pieniężnej nie ma na celu wyrównanie szkody powstałej na skutek przewlekłości postępowania. Z tych względów w ocenie Sądu Najwyższego wnioskowana kwota 3000 zł rekompensuje skarżącemu zaistnienie i skutki przewlekłości postępowania za okres od 24 sierpnia 2022 r. do 2 lutego 2024 r.

Zgodnie z art. 12 ust. 3 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania, na żądanie skarżącego lub z urzędu sąd zaleca podjęcie przez sąd rozpoznający sprawę co do istoty albo przez prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze odpowiednich czynności w wyznaczonym terminie, chyba że wydanie zaleceń jest oczywiście zbędne. Biorąc pod uwagę okoliczność, że Sąd Apelacyjny w Rzeszowie rozpoznał już apelację organu rentowego, brak jest podstaw do zalecenia temu sądowi podjęcia odpowiednich czynności zmierzających do rozpoznania sprawy.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 12 ust. 2 i 4 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania, orzekł jak w sentencji.

Marek Dobrowolski Krzysztof Wiak Maria Szczepaniec

[SOP]

[ms]